

הרוטונדה בזמושץ'

נכתב ע"י עקיבא איירווייס לזכר הקורבנות שנטבחו ברוטונדה בתקופת השואה

מופיע בספר פנקס זמושץ' דף 1197

מתורגם מידיש ע"י הנכדה ציפורה בן-עמי

"והוא, מה הוא חשב ע"י כך ?

הוא, אשר אתכם בחר

האם זה היה העונש שלו?

האם חסרו לו פלאים ?

למה אינו אומר די!"

אלה הם דברי הלץ במחזה של י. ל. פרץ "בלילה בשוק הישן"

מילים אלה עלו במוחי, כשעמדתי בחודש מרץ שנת 1946, כשנה לאחר השחרור,
"בלב" הרוטונדה בזמושץ',

ראיתי לפני גבעה מחלקי גופות אדם שרופות, עצמות חרוכות, ראשים כרותים,
רגלים בתוך מגפיים, מרפקים בתוך שרוולים, עדיין "טריים" הם - קורבנות הרוצחים
החייתיים.

עדיין מורגש ריח העשן. בפינה עדיין מסודרות שורות- שורות של קורות עץ חציין
שרופות, שכבה על שכבה וביניהן חלקי עור שעדיין לא נשרף.

לרוצחים, כך נראה, הפריעו באמצע ארוחת הקניבלים שלהם.

אנו אנשי זמושץ' מכירים היטב את ה-"רוטונדה". המבנה הישן שהיה חלק מהמבצר
ושימש כמקום אחסון אבק השרפה, נקרא גם "פרוכובניה" (אבק שריפה בפולנית)
מבנה בנוי מלבנים אדומות עבות ללא גג.

כאן ברוטונדה מול חצר הרכבת, הייתה נקודת תצפית טובה, בזמנים עברו כאשר
המצודה הייתה חלק מהחומה.

שסביב העיר זמושץ' והחפיר העמוק סביב החומה ניתן היה למלא מים, כדי להקשות את גישת האויב המבקש לתקוף.

זה המקום שהנאצים בחרו, כדי לבצע את זממם - רצח בשיטתיות. באמצע המבנה חפרו בור ובנו משרפה פרימיטיבית, ירו בקרבן ומיד במקום שרפו אותו.

כל מי שנכנס פנימה כבר לא יצא משם. כך מאות ואלפי בני אדם לקחו עימם את סוד דרכם האחרונה.

את המשרפה שבנו, לא הספיקו הרוצחים לפרק, כדי להעלים ולמחוק את הסימנים. מסתבר שה"גבורים" האלה שהראו כל כך הרבה "גבורה" כנגד היהודים הסובלים המעונים והמורעבים, בחיפזון הבריחה השאירו את עקבות מעשיהם.

הרוטונדה לא הייתה מקום ההוצאה להורג היחיד של 14,000 תושבי זמושץ' ורבבות היהודים שהובאו לזמושץ' מכל רחבי אירופה, רבים מהעדה נספו במקומות השמדה שונים – ראשית במפעלי המוות בבלז'ץ ומיידאנק ובצעדות המוות לאיזביצה ולמקומות אחרים.

במשרפה של הרוטונדה התערבבו דם וגופות גם של לא יהודים, שנרצחו ע"י הנאצים. העיקר: הרוטונדה נשארה בזמושץ', כאן היא כעדות הגורל, הוכחה נצחית לרצח שביצעו.

סביב הרוטונדה בעת ביקורי היו קברים רבים, לרוב, כפי הנראה, סמליים. על הצלבים נכתבו או נחרטו שמות המעונים שנכחדו כאן.

על אבני הרוטונדה האדומות מצאתי שמות קורבנות יהודיים כתובים בידיש ובפולנית.

מרץ 1946 אביב בפולין, מסביב השדות והיערות נישא באוויר צו הטבע לפריחה ובקירות הרוטונדה המחוררות בונות הציפורים קן.

ואנו, המעונים, שארית מעדה שהייתה, עומדים וסופגים לתוכנו את ריח הבשר החרוך והעצמות העשנות.

לא את זמרת הציפורים המגיעה לאוזננו, שומעים אנו, אלא את קולות הסובלים.

שלא תחרב הרוטונדה – שתישאר לעדי עד לנצח – כזיכרון.